

не можна власне сказати, де починається заняття і закінчується гра: копання грядок, садіння квітів, шиття плаття ляльці, плетіння кошика, малювання, оправляння книжок, столярська робота є такою ж мірою ігри, якою і серйозні заняття” [6, с. 333].

Ігри та ігри-роботи являють собою найбільш типові форми вільної діяльності дитини, діяльності без будь-якого зовнішнього примусу. Шкільне навчання це діяльність, до якої дитину спонукає учитель. Перехід до такої діяльності вимагає від дитини великого напруження, що може сприяти успішному розвитку вольових якостей характеру. Саме в процесі навчання в дітей має виховуватись почуття обов’язку. “Приучування до виконання обов’язку таке дорогоцінне, що якби педагогіці вдалося перетворити все початкове навчання в цікаву для дитини гру, то це було б великим нещастям для вихованця” [6, с. 333]. “Зробити навчальну роботу по можливості цікавою для дитини і не перетворити цю роботу в розвагу – це одне з найважливіших і найважливіших завдань дидактики” [6, с. 334]. К. Д. Ушинський уважав, що всі роботи, доступні для дітей, мають увійти в школи і стати необхідним засобом виховання. Поки це не стане реальністю, доти “виховання не матиме і половини того впливу на характери, долю та щастя людей, який воно могло б мати” [6, с. 333]. Тому педагогічні колективи загальноосвітніх шкіл мають докладати наполегливих зусиль для реалізації завдань трудового виховання учнів на основі найважливіших положень “Педагогічної антропології” К. Д. Ушинського.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б. Г. “Педагогическая антропология” К.Д. Ушинского и ее современное значение / Б. Г. Ананьев // Вопросы психологии. – 1969. – №2. – С. 3–14.
2. Ананьев Б. Г. Структура индивидуального развития как проблема современной педагогической антропологии / Б. Г. Ананьев // Советская педагогика. – 1968. – №1. – С. 21–31.
3. Костюк Г. С. Прогрессивные психологические идеи педагогической антропологии К. Д. Ушинского / Г. С. Костюк // Советская педагогика. – 1974. – №2. – С. 18–28.
4. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: У 2-х т. – Т. 1 / К. Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1983. – 489 с.
5. Ушинський К. Д. Твори: У 6-ти т. – т. 4 / К. Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1952. – 520 с.
6. Ушинський К. Д. Твори: У 6-ти т. – т. 6. / К. Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1952. – 616 с.

Габрієлла Галамбош

ПОЛІТЕХНІЗМ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми політехнічної освіти школярів визначається важливістю розробки методолого-теоретичних основ трудового виховання підростаючого покоління як цілеспрямованої педагогічної взаємодії з метою формування трудової свідомості особистості, її здатності до продуктивної творчої праці та сходження до високих інтелектуальних і моральних якостей.

Політехнічна освіта в школі, одна з найважливіших складових частин виховання, передбачає ознайомлення учнів у теорії і на практиці з основними науковими принципами сучасного виробництва й особливостями громадських і виробничих відносин, ефективного трудового виховання, формування трудових умінь і навичок, професійну орієнтацію учнів, сприяє свідомому вибору трудового шляху, створює основу, фундамент подальшої професійної підготовки.

Політехнізм не зводиться до ознайомлення з кожною галуззю виробництва, він дає школярам те спільне, що властиве багатьом галузям і професіям. Зміст політехнічної освіти детермінується зміною техніки, новими відкриттями, появою нових технологій [5].

Функції діяльності, як і інші фізіологічні функції (мовлення, руху, дотику) людини не розвинені з народження. На формування у дитини розумової і фізичної діяльності необхідно спрямовувати зміст освіти.

Метою політехнічної освіти є формування всебічного розвитку особистості школяра і підготовка його до праці у сфері сучасної техніки в процесі навчання технології.

У XIX ст. відомі вітчизняні та зарубіжні педагогіці цілком обґрунтовано довели, що без залучення вихованців до праці не можна очікувати позитивних результатів у вихованні. На підставі цього положення в XX ст. Г. Кершенштейнер, Д. Дьюї, П. П. Блонський, С. Шацький та ін розробили і продемонстрували на практиці великі виховні можливості ремісничої, різноманітної побутової та високomeханізованої індустріальної праці. Класик російського трудового навчання К. Ю. Ціруль, виступаючи за введення ручної праці в класичну гімназію, писав, що він “задовольняє в дітях прагнення до діяльності і творчості, розвиває волю, зовнішні почуття, вправляє руки і фізичні сили, вчить любити і поважати всяке практичне діло”; школа ж, “як і при викладанні всіх інших предметів, із заняттями ручною працею з’єднає чисто виховні, педагогічні цілі” [8].

А. С. Макаренко наголошує, що праця – це зовсім не те, чим зайняті руки юнаків. Праця – це те, що розвиває людину, підтримує її, допомагає самовдосконалюватись. Працелюбство і здатність до праці не дається від природи, але виховується з раннього дитинства. Праця повинна бути творчою, тому що саме творча праця, робить людину багатого духовно, приносить радість, благополуччя [4].

З’єднання політехнічної освіти з продуктивною працею К. Маркс і Ф. Енгельс вважали основою системи виховання і єдиним засобом для формування всебічно розвинених людей. В. Ленін розглядав школу, яка надає політехнічну освіту, як один з найважливіших засобів створення бази безкласового суспільства, знаряддя виховання в дусі комунізму, засіб підготовки молодого покоління до будівництва нового життя. У роботах В. Леніна висловлюється думка про те, що політехнізм освіти є одним з керівних принципів, які визначають мету, зміст і форми шкільного навчання. Ленінські ідеї про політехнічну освіту розвивались у роботах Н. К. Крупської, А. В. Луначарського, М. І. Калініна. Н. Крупська особливо підкреслювала, що політехнізм повинен пронизувати всі навчальні дисципліни, що вивчаються в школі, що він вимагає взаємної ув’язки цих дисциплін, ув’язки їх з практичною діяльністю і, особливо з навчанням праці [2; 3].

У наші дні, завдяки дослідженням П. Р. Атутова, С. Я. Батишева, М. Н. Скаткіна, П. І. Ставського, С. А. Шапорінського, М. Г. Хітряна, Д. А. Епштейна та ін, визначилося визнання функціональної природи знань і умінь. Функціональний підхід до одержуванних школярем знань і умінь суттєво посилює особистісний аспект політехнічного розвитку особистості як здатність перенесення знань і умінь з однієї ситуації в іншу, рух від приватного до загального, від факту до закономірності і назад, визначає предмет політехнічного навчання. Цим предметом повинні бути політехнічні знання та вміння в силу вище зазначених особливостей.

Політехнічна освіта в поєднанні з розумовим і фізичним вихованням почала реалізуватися в радянській загальноосвітній школі. З науковими основами сучасного виробництва учнів знайомлять головним чином у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін: при широкому показі можливостей і форм використання людиною законів природи і властивостей матеріалів для потреб практики, виробництва; виборі методів навчання, максимально стимулюючих пізнавальну активність учнів і відкривають можливості для самостійного розкриття дії законів природи на практиці; розвитку початкових навиків поведінки і роботи з найпростішими приладами та інструментами; ознайомленні з реальним виробництвом.

Провідна роль у формуванні та розвитку вміння орієнтуватися в системі виробничих відносин і у вихованні готовності до праці належить предметів гуманітарного циклу: розкриття об'єктивних законів розвитку суспільних відносин, вивчення історії суспільства, ознайомлення з основами економіки, з організацією сучасного виробництва і структурою народного господарства, з завданнями будівництва; вибір таких методів навчальної роботи, які забезпечують формування моральної готовності учнів до участі в продуктивній праці. Ознайомлення з науковими основами виробництва і виробничих відносин здійснюється також на факультативних заняттях, у різних технічних гуртках у школі та позашкільних установах. Практичний розвиток навичок і вмінь поводитися з найпростішими знаряддями виробництва, взаємодіяти з машинами і механізмами становить головне призначення і зміст освітньої галузі "Технології". Формування в учнів готовності до праці, виховання працьовитості, професійна орієнтація забезпечуються всією системою навчальної та позанавчальної роботи школи (зміст навчальних предметів, рівні трудових навчальних навантажень, методи навчання, що забезпечують високу активність діяльності учня, і т.д.).

Принцип політехнізму в значній мірі визначає зміст освіти, вибір методів навчання та практичної підготовки в професійних навчальних закладах усіх ступенів, включаючи вищу школу. Він дозволяє забезпечити широту кругозору майбутніх фахівців, високий рівень їх професіоналізму і загальної культури, розвиток їх здатності швидко орієнтуватися в сучасній техніці і технології виробництва. Ідея політехнізму є одним з основних принципів побудови навчально-виховної роботи школи.

Трудове виховання збагачує політехнічна освіта учнів тим, що формує певне позитивне ставлення до знань і вмінь, сприяє ознайомленню учнів з соціально-економічними проблемами сучасного суспільного виробництва, формує позитивне ставлення до продуктивної праці, колективістські риси, мотиви праці, соцзмагання [1].

У процесі навчання учні знайомляться з основами сучасного виробництва, їм роз'яснюють необхідність зміни праці в умовах науково-технічного прогресу, значимість освіти як фактора, що забезпечує зростання продуктивності праці.

Формуючи в учнів знання про види сучасної праці, вимоги, які до нього пред'являються, про науковий зміст типових трудових процесів, вчителі поступово знайомлять учнів з основами загальної теорії трудової діяльності.

У шкільному віці у дитини відбуваються найбільш істотні процеси, пов'язані з вибором майбутньої професії, з виробленням відповідних умінь і навичок, потрібних ділових якостей особистості. Виникають центральні новоутворення цього віку – уявлення про себе, як "не про дитину", підліток починає відчувати себе дорослим і має величезну потребу у визнанні його дорослості оточуючими. У поведінці і діяльності підлітка виявляються такі види дорослості, як: наслідування зовнішніми ознаками дорослого, рівняння підлітків на якості "справжнього" чоловіка, жінки, інтелектуальна дорослість, соціальна зрілість. І саме вона має найбільше значення для формування готовності до трудової діяльності та професійного самовизначення.

Соціальна зрілість виникає в умовах співробітництва дитини і дорослого у різних видах діяльності, де підліток займає місце помічника дорослого. У дітей появляється підвищений інтерес до різних видів діяльності, прагнення зробити щось своїми руками, підвищена свідомість і перші мрії про майбутню професію. Відповідні інтереси зароджуються в школі, вдома, в позашкільних справах, їх джерелами можуть стати вчителі, батьки, однолітки. Але найчастіше первинні професійні інтереси виникають у власному вченні, у праці, в самооцінці особистості. І це створює сприятливі можливості для розвитку потрібних ділових якостей у тих видах діяльності, в які, в основному, включений підліток. Саме в школі підліток, поряд з програмою навчання освоює програму соціалізації, обумовлену характером міжособистісних взаємин, що складаються в процесі навчальної і трудової діяльності. Завдяки ній формується емоційне і соціальне життя підлітка, його уявлення про себе і про те, що думають про нього інші.

Основним призначенням освітньої галузі “Технології” в старшій школі на профільному рівні є: продовження формування культури праці школяра, розвиток системи технологічних знань і трудових умінь; виховання трудових, цивільних і патріотичних якостей його особистості; уточнення професійних і життєвих планів в умовах ринку праці. Спеціальна технологічна підготовка на профільному рівні дозволяє учням набути професійні знання та вміння в обраній сфері трудової діяльності.

Для шкіл з технологічним профілем навчання програма технологічної підготовки включає в себе дві складові: загальнотехнологічну і спеціальну.

Загальнотехнологічна підготовка здійснюється інтегровано зі спеціальною технологічною підготовкою в обраній школярем сфері професійної діяльності. Зміст загальнотехнологічної підготовки включає основні компоненти змісту програми для базового рівня і носить інваріантний характер досліджуваних сфер і профілів трудової діяльності. Практична діяльність учнів при освоєнні загальнотехнологічної складової повинна бути пов'язана з відповідною сферою або профілем освоюваної трудової діяльності [6].

Таким чином, як зазначає провідний спеціаліст (Л. А. Семеновська) соціально-економічна ситуація в Україні зумовлює необхідність удосконалення політехнічної освіти учнів шляхом посилення трудової спрямованості всіх ланок навчально-виховного процесу. При цьому важливо зосередити увагу на двох аспектах: змістовому й процесуальному. Змістовий визначає вимоги до програм, підручників та посібників; процесуальний – до методів і організаційних форм. Дотримання цих вимог має забезпечити, по-перше, формування в учнів універсальних та ефективних способів трудової діяльності з урахуванням соціальних, психологічних, екологічних, економічних, естетичних та інших факторів (моделювання, прогнозування, системний аналіз, проектування, дослідження); по-друге, виховання в них креативності, активності, самостійності, ініціативності й підприємливості [7].

Список використаної літератури

1. *Давыдов В. В.* Проблемы политехнизма в школе / В. В. Давыдов. – М, 2005. – 338 с.
2. *Крапп Г.* Маркс и Энгельс о соединении обучения с производительным трудом и политехническом образовании / Г. Крапп. – М. : Просвещение, 1964. – 253 с.
3. *Крупська Н. К.* Про політехнізм / Н. К. Крупська // Педагогічні твори : [в 10 т.] ; / за ред. М. К. Гончарова, І. А. Катрова, М. О. Константинова. – К. : Рад. шк., 1964 – Т. 4. – С. 188–191.
4. *Макаренко А. С.* Твори у 7-ми томах / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1984.
5. *Педагогіка /* За редакцією докт. пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України А. М. Бойко: навч.-метод. посібник / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН, Полтава, 2002. – Ч. 1. – 372 с.
6. *Рибакова Т. В.* Метод проектів як основа інноваційного підходу до викладання технології / Т. В. Рибакова // Педагогічні інновації в освітніх установах регіону: Тези регіональної науково-практичної конференції. – К. : ІПКППО, 2004. – 169 с.
7. *Семеновська Л. А.* Концептуальні підходи до визначення змісту політехнічної освіти школярів / Л. А. Семеновська // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Випуск 1. – Полтава, 2009. – С. 106–113.
8. *Цируль К. Ю.* Ручной труд в общеобразовательной школе. Педагогическое значение и польза ручного труда, его история, современное развитие и состояние, практическая постановка и литература / К. Ю. Цируль. – СПб., 1894. – 246 с.